

دواصل روښاني شعرونه

د

پوهاند عبدالشکور رشاد

په مقدمه او تصحیح

پښتو ټولنه

۱۳۵۳

دپښتو ټولني دخپرونو

پرله پسې نومره (۲۰۱)

دواصل روښاني څو شعرونه

دپوهاند عبدالشکور رشاد

په مقدمه او تصحيح

پښتو ټولنه

۱۳۵۴

د بایزید روښان د نړیوال
سیمینار په ویاړ

د چاپ ځای : دولتی مطبعه

د چاپ شمیر : زر ټوکه

بایزید روښان

سریزه

که څه هم پښتو ټولنې ته د یوې علمي او ادبي اکاډمۍ په حیث د کلاسیک آثارو څېړنه او خپرونه ورپه غاړه ده او ټا کل شوې وه چه دواصل دشعرونو مجموعه ، ددولت لوانی دیوان او ځینې نور پخواني آثار په خپل وخت چاپ کړي مگر دبایزید روښان دسړینې دڅلورسوسې کلیزې په ویاړ ، ددې مجموعې چاپونه حتمي وګڼل شوه .

دواصل روښاني بیوګرافي د پوهاند عبدا لشکور رشادله خوا لیکل شوې ده او داباوري خبره ده چه ددې اشعارو له خپرېدونه وروسته به څېړونکو ته موقع په لاس ورشي چه د روښانیانو نهضت او ادبي مکتب په ځېرتیا او ژورتیا مطالعه کړي او په ځینو تیارو ګوټونو به یې رڼا واچوي.

د روښان له آثارو سره دواصل دشعرونو پرتلنه، داشعارو له متن څخه دواصل دژوند او جهانبینی ځرګندو نه د روښانیانو دوخت دژبې اولهجو څیړنه ، دهغه وخت کلتوري ار زښتونو پلټنه او دد ې په شان یوشمیر نو ر موضوعات شته چه دد ې شعرونو په مرسته تر یوې اندازې پورې سرته رسیدلی شی .

ددې اثر په چا پولو کې دنامتو محقق پوهاند رشاد زیار او مرسته دمننې اوستاینې وړده . د پښتو ټولنې د ادب او فولکو ر څانګې او ښاغلی حبیب الله د خپرو نو څانګې مدیر هم ددې اثر په خپرولو کې پوره بر خه اخیستې ده. زه دوی ټولو ته دمطبعې د کار ګرا نواو کار کوونکو په ګډون ، دزیاتو خدمتونو په لار ه کې بریالیتوب غواړم .

محمد صدیق روهی
د پښتو ټولنې رئیس

روښاني واصل

مخکې له دې چه په روښاني و اصل باندې خبرې وشي ، ښه به داوي چه د پښتو اکاډ مي د ادب او فولکلو ر څانگې د کارونو او څېړنو څه رنگوالى په گوته شي او په دې برخه کې ښاغلو لوستونکو ته څه ناڅه نوي معلومات وړاندې شي.

د ادب او فولکلو ر څا نگې د چارو څرنگوا لى خو له دې امله يو اجتماعي ضرورت دى چه د ټولو اجتماعي پديدو (ادب او فولکلو ر) د څېړلو او تحقيق مسئوليت و ر په غاړه دى او دا مسئوليت هلته

تر یوې اند ازې پو ر ې پر ځای کېږد ای شي چه ، د چار و د ا ر تبا ط ا و بېلتو ن حد و د و تها کل شي .

د همدې اصل پربناء دادب او فولکلو ر څانگه د پښتو ژ بې کلاسیک اومعاصرادبي او فو لکلو ر یک آثار تر خپلې علمی او اکاډیمیکې څېړنې لاندېنیسي او پهدې بر خه کېو خت پهو خت خپر و نې کو ي . له بلې خوا دادب او فو لکلو ر څانگه پهدې څخه کې ده چه، د پښتو ژ بې کلاسیک او معاصر ادب او فو لکلور دجهاني ادب او فو لکلو ر سر ه اړخ په اړخ تر مطالعې لا ندې را ولي او دیوه ا و بل تأ ثیر ا ت او ا غېز ې په مستند ډ و ل لو ستو نکو ته وړاندې او خپر ې کړ ي .

همدااو س دادب او فو لکلو ر څانگه دخپلو و ر سپار ل شو یو وظایفو پهچوکاټ کې د ر و ښاني

واصل د شعر ونو مجموعه چه یوه قصیده او پنځلس غزلي دي، دپښتون بایزید روښان دسړیني دخلورسومې کلیزې په ویاړ پښتني ټولنې ته وړاندې کړی.

دروښاني واصل د شعر و نو دا مجموعه د کندهاری اختر په بیاض کې وه او له هغه نه زموږ ډېر ګران او محترم همکار ښاغلي حبیب الله چه په دې وختو کې دخپرونو څانګې مسئول مدیر دی ، رانقل کړه .

نقل شوې رساله ددوهم ځل دپاره مقابله او وروسته له هغې نه چاپ ته وسپارله شوه.

دروښاني واصل بیوګرافي دپوهاند عبدالشکور رشاد په قلم لیکلې شوې او په دې باره کې لوستو نکو ته مستند ، پاخه او په زړه پورې معلومات وړاندې کوي .

داشعارو داسجموعه چه د لوستونکو په مخ کې ده، د کميت‌له مخې ډېره وړه، مگر د کيفيت له پلوه ډېره غني او دپوره استفادې وړده .

داستفادې وړخوپه‌د ې‌ده‌چه،د پښتو ژ بې محققينو ته دپخوانيو ادبي آ ثار و په لړکې يو په‌زړه‌پورې اثر په لاس ورځي او هغه هم داسې اثر چه‌شاعريې معلوم او شعرونه يې‌د گمنامۍ‌په تورو کندو کې ترتوروخاورو لاندې وو .

له نېکه مرغه اوس داشعرونه هم پيداشول، کارورباندې وشو، چاپ شول اوپښتوخېړونکو ته په لاس ورغلل .

گوروبه چه دپښتوادب په‌منظومه ذخيره‌کې کې به د دې اثرپه زياتېدوسره دروښانيانو د نهضت ا وادبي مکتب په‌څېړنه او پلټنه کې څومره زيا توالى ا وکره والى‌منځ‌ته‌راشي‌او

و

تر کومه حده پورې به دهغه وخت د کلتوري

ارزښتونو ، ژبنيو پرابلمو نو، غا مضمو فکري

تضا دونو او استقامتونو په تنو او تيارو گوټو نو

باندې رڼا واچولی شي.

«واصل پيژندنه» **يا** دروښاني واصل بيوگرافي

هغه تحقيقي ليکنه ده چه پياوړي استاد پوهاند رشاد

صاحب ليکلې ده . دادب او فولکلور څانگه د

رشاد صاحب دغه زيار او مرسته نه هېروي او

داحترام په سترگه ورته گوري .

داڅانگه د واصل داشعارو په چاپولو او

تصحيح کولو کې دښاغلو حبيب الله رفيع او زلمي

ز

څخه د مطبعې د کارګرانو او کارکوونکو په ګډون تشکر کوي او د وی هولو ته د لا زیاتو بریالیتوبونو غوښتنه کوي.

په درناوی

دکتور سید ال شاه پولاد

د پښتو اکاډمۍ د ادب او فولکلور څانګې لوی مدیر

د واصل روښاني لنډه

پېژندنه

په هندوستان کې دلودي پاچهي تر ړنګيدلو يو کال دمخه (په ۹۳۱ هـ ،ق) داورسړو پښتنو په يوه داسې کورنۍ کې چې دشپږو پښتو څخه ستانه (روحاني) اوعالمه کورنۍ ياد يدله يو هلك وزيږ يده، ددغه هلك پلار (قاضی عبدالله) په ارځنی توګه داسلامی تصوف له تاريخه سره ښه اشناؤ او دتبرك دپاره يې پر خپل زوی باندې دطيفوريه طريقې دمؤسس نامتو بزرګ بايزيد طيفور

بسطامي (په ۲٦۱ هـ،ق س) نوم کښیښو د .(۱)
دغه پښتون بایزید دخپل وخت نامتو بزرگ
سو ، ډیر پښتانه یې مریدان سول او په خپلو
ارادتمندانو کې یې درو ښان پیر لقب وګاته.
پښتون بایزید دخپلو پیروانو له پاره په معرفت
او سلوک کې دوحدت الوجود لاره خلاصه کړه،
اودخدای دپیژندګلوی دغه غامضه فلسفه او
پیچلې مسئله یې داسې تلقین کړه ، چه تردرو،
خلورو پښتو پوریې دتلقین اغیزې په ډیر قوت
پاتې وې ،دده په پیروانو کې دوحدت الوجود
دفلسفې داسې مبلغین پیداسول،چې ددغې غامضې

(۱) طیفوریه طریقه د خواجه عبدالخالق غجدوانی
(۵۷۵ هـ ق مړ) راهیسی د خواجګانو طریقه یادید له
او د خواجه بهاءالدین نقشبند (۷۹۱ هـ ق مړ) راهیسې
د نقشبندي طریقې په نامه یادیږی .

فلسفي په باب يې غونډديوانو نه و کښل او د پښتو ادب په منظومه ذخيره کې يې دقدرو ړ زياتوب راووست .

دوحدت الوجود په د غو پښتنو مبلغينو کې يو هم و اصل روښاني دی ، چې په پښتني تولنه کې د پښتو ژبې ديوه خوږ ژبي شاعر په توګه پيژندل سوی دی .

په پښتو آثارو کې دواصل روښاني ذکر :

د پښتونو ميالی شاعرخوشحال خان ختک « ۱۰۲۲ — ۱۱۰۰ ه ، ق) په خپل ديوان کې ديومعاصر شاعر په توګه دو اصل روښانی ذکر داسې کړی دی:

چې لاف وهي د شعر

نن په داد ور دي ډير

خدای دې نکاچې به وايم

حال د د يو تير و ببر

څوک پا وی څوک نیم پاوی دی

قلندر پکښې نیم سېر

دسو به په حساب دی

هیڅ سې ندی واصل هیر

بل دولت فقیر دری پاوه

زه ترې څو شیر شاهی تېر

چې په سرای کې به پیداشی

پسله قرنه پوره سېر

[د کلیات ۹۷۴ مخ]

دخوشال خان مشرزوی اشرف خان هجری (۱۰۴۴

- ۱۱۰۶ ه ق) دپښتو ژبې دغوره شاعرا نو په

ډله کې د«واصل» ذکرداسې کړی دی :

شاعران دپښتنو گویاخهره دی

د«میرزا» شعر شمله بلکه افسردی

تکلف په دا کې نشته باور وکړه
پهدافن یې گروړی له یوهردی
نن پهدادورکهښهشاعران غواړې
کهدوهدرېتنهدگر یو«قلندر »دی
خوږژبان یې په ژبان شکرې لوني
هغهوافچی مستقریې پیښور دی
د«رحمن »پهویل ځای دلقب نشته
چی یې ماشعرمنظور کړ معتبر دی
«ارزانی»، «دولت»دخپل دوربلبل وو
نن یې وللې زمانې دشعر فر دی
د« وا صل»لهشعره خه وایم وچاته

چی زما پهسخ یې پورې دحال در دی
نور قابل دیادونهدي پهداذیل
نه یې شعرسنجیده نهد با ورد ی
(دیوان هجری ۲۳۸ مخ)

متأخر شاعر میرزاحنان بارکزی چی په ۱۲۹۲ ھ ق

کال یې خپل دیوان بشپړ کړی دی، دواصل ذکر

داسې کوی :

بل اخوند میاداد دعشق په میوست ؤ

ښه شیرین الفاظ ویلی دي واصل (۲)

دواصل ذکر دپښتنو شاعرانو په ځینو نورو دیوانو

کی هم سته : او دپښتانه شعراء دلو مړی ټوک په مقدمه

کې یې هم دخوشالخان او میرزاحنان دد یوانونو په استناد

دیوه پښتانه شاعر په توګه فقط د نامه په ذکر

اکتفا سویده (۳) ، داځکه چی دپښتانه شعراء دلومړی

۲ـ د میرزاحنان د دیوان ۶۲ مخ ، دکابل دپښتو

ټولنی چاپ .

۲ـ وګوری دپښتانه شعراء دلومړی ټوك ۲۶ مخ د

کابل چاپ .

تهوك دچاپ تروخته (۱۳۲۰ ش کال) پورې هیچیری هم دواصل روښانی د پښتو اشعارو یوبیت لا هم نهٔ مونډسوی او د پښتانه شعراءفاضل مؤلف ښاغلی پوهاند عبدالحی حبیبی غوندې محقق ته هم د واصل روښانی د اشعارو څرک هیڅ پیر ته په لاس نهٔ و رغلی. مولانا قیام الدین خادم دبایزید روښان نو سی کتاب په ۵۷ مخ کې د دغه مطلب داسې ملاتړ کوي :

«د واصل په نامه په قدیمو شعر اؤ کې سو یو تن پیژنو، چې د هغه کلام مونږ ته نه دی را رسیدلی.»

دغریبک کندهاری کتابخانه او دواصل روښانی د دیوان منتخبات :

دکـنـد هار دښار دبـاميزو په کوڅه کې يو لوی مسجد شته چی «دزړې جامع» پـه نامه مشهور دی او و یـل کیږي چـی د کند هار داحمد شاهي ښار ترودانولو پخوا دغه جـا مع مسجد پـر دغـه ځـای ودا ن وُ .

ددغې جامع مسجد دامامت او خطابت چارې د
خو پېر يو راهيسې ديوې کاکړي کورنۍ په
لاس کې دي ، چې دغه کورنۍ په کندهار کې
دزړې جامع داخند زاده ګانو په نامه شهرت لري.
ددغې کورنۍ يو متأخر سړی عبدالاحد اخندزاده
نوميد ، چې له خپل نامه سره به يې «غريبك» هم
ليکه ، او د کندهار له ښو خطاطانو څخه ؤ . غريبك
په خپل کور کې يوه داسې مغتنمه کتابخانه
درلوده ، چې د خپل کم او کيف په لحاظ يې په
درست کندهار کې ساري لږ ؤ . ده ته د کتابو د راټولولو
هڅه له خپل پلار ملا عبدالخالق اخندزاده څخه پاته
وه . او د «غريبك» کتابخانې د دغې
کورنۍ د څو پېړيو د علمي او ادبي ذوق
نمايندګي کوله. په ١٣٢٩ ش کال «غريبك» مړ سو

او دده منتنمه کتابخانه بې سرپرسته پاته سوه.
د۱۳۳۶ش کال د حمل په میاشت کې دغه کتابخانه
خر څه سوه او د فیض لمن یې تر سلکو، سلکو پوري
اوږده سوه، په دغه فیض کې یې ماهم څه برخه
و درلوده او څو قلمي کتابونه په خوراکښته بیه
لاس ته راغلل. یو له هغو کتابو څخه د ملا
اختر کندهاري بیاض و، چې ما په رانیولې بیه
(فقط لس افغانۍ) پښتو ټولنې ته ورکړ.
د ملا اختر کندهاري په بیاض کې د و اصل روښاني
یوه قصیده او پنځلس (۱۵) غزلې هم خوندي دي.
چې دادي او س د پښتو ټولنې په زیار دیوې رسالې په بڼه
پښتنې جامعې ته وړاندې کیږي او د پښتو ادب مینان د
و اصل روښاني په لوړ ادبي مقام خبروي. دو اصل
د دیوان په دغو منتخباتو کې د (ت) درد یف دري
غزلې د(ل) درد یف یوه د (ن) درد یف دوې، د

(و) دردیف‌یوه غزله‌سته. پاته (۹) غزلې او یوه قصیده یې د (ی) دردیف دي. د ملا اختر کند هاری له بیاضه څخه ساخلور غزلې په ۱۳۴۰ ش کال دیو ولسم او دوولسم ټولګیو په پښتو قرائتونو کې راواخیستلې او دلوسړی پلاله‌پاره سې د واصل روښاني داشعارو نمونې افغانی ټولنې ته وړاندې کړې (۴).

د بستان مذاهب او د واصل دژوند زمانه:

دبستان مذاهب یو کتاب دی، چې دیوولسم هجری‌قرن په منځنیو ختو کې په پارسی ژبه کښل سوی دی. دغه کتاب‌چې ۱۲ تعلیمه‌لري،

۴ـ د یوولسم ټولګی په پښتو قرائت کی د «خود پرست» او «حقیقی و اصل» ترعنوانولاندی‌ددو همچاپ ۱۰۲ ـ ۱۲۲ مخونه وګوری، ددوولسم ټولګی په پښتو قرائت کې «د بې عمله شیخه!» او «د شریعت رسی» تر عنوانولاندی، ۸۵ ـ ۱۱۱ مخونه وګوری.

نهم تعلیم یې درو ښا نیانو په باب‌دی (٥) .د دبستان مذاهب متنازع فیه مؤلف(٦) له و اصل روښاني سره لیدلي دي ،او دروښانیانو په باب زیا تره معلوماتدده له خولې رانقل کوي .د

٥– وگوری د بستا ن مذا هب له ۳۰۴ مخه څخه تر ۳۱۱ مخه پورې دکانپورد نول کشور چاپ ۱۳۲۱ ه ق.

٦ –– سرو یلیام جونزلو مړی ختیځ پوها ند دی چی وا یی د بستا ن مذا هب‌دمحسن فا نی‌کشمیری(۱۰۸۲ ه قمړ) تألیف دی. د مآ ثر الامرا مؤلف‌صمصام ا لد وله‌شهنوا زخا ن (۱۱۱ – ۱۱٥۱ ه ق) دد بستا ن مذا هب‌مؤ لف ذوالفقا ر علی بو لی .چی‌مو بد یې تخلص و – ملا فیرو ز زرد شتی هم د د سا تیر‌نو می کتا ب په سریزه کې د د بستا ن مذا هب مؤلف ذ وا لفقا ر علی ښیی ا و د فر هنگ نظا م مؤلف سید محمد علی د اعی لیکلی د ی: د د بستا ن مذا هب کو مه قلمی نسخه چی‌زما سره سته، په‌هغې کې د مؤلف نوم ذ وا لفقا رعلی ا لحسن او تخلص یې (هو ښیار) کښلی دی .

مثال په توګه دنوسوړی کتاب په ۳۰۵ مخ کې داسې کښلي دي :

«بامیاو اصل روشنی ،نامه نګار ګفت: که(۷): بایستی حضرت سیا(بایزیدروښان) فرمودی... (سیاو اصل روشنی) خوشدل شده کنارحا لنامه

۷ــ د «بایزیدروښان» په ۵٦ مخ کې چې د دغې جملې لوست څرنګه دمولانا قیاما لدین خان خادم له خوا سوی دی، زما په خیال د تأمل وړدی . ځکه له نامه نګار څخه د بستان مذاهب دمؤلف معنی اخلم او (روشنی) د واصل صفت او نسبت ګڼم ، زما ددې وینا ملا تړ ددبستان مذاهب په نورو تعلیموکې هم موندل کیږی . مثلاً په ۴۴ مخ کې یې ویلی دی : «در هزار و سی و شش هجری در کشمیر راقم نامه و (فرزانه بهرام مؤید سروش) را دریافت» په ۵۳ مخ کی یې ویلی دي: «در هزار وچهل و هشت هجری نامه نګار در کشمیر با او ملاقات نمود .»

نبشت ... » ددغه اقتباس له وروستي جملې څخه

څرګندیږي چې دحالناسې کومه نسخه چه ددبستان

مذاهب مؤلف درو ښانیانو حالات څنې رانقل

کړي‌دي، دنوموړي واصل روښاني سلکیتؤ،

او دهغې پرحاشیو باندې یې دڅه لیکلو واك درلود.

ددبستان مذاهب دتألیف‌نیټه په‌متفق‌علیه ډول نه

ده‌څرګنده، دمتن‌له څینو جملوڅخه‌داسې څرګندیږي

چې داکتاب تر ۱۰۵۵ ه ق کال دمخه

شروع سوی‌دی اوتر ۱۰۶۲ ه ق کال‌پوری یې

دلیکلو کار دوام درلود. په تیره بیا دروښانیانو

حالات مؤلف تر ۱۰۵۸ ه ق کال وروسته کښلي

دي، داځکه چې‌دی دروښانیانو دتعلیم‌په باب کې

داسې وایی « الهداد خان جلال‌الدین (بن‌سیار و ښان)

بخطاب رشید خانی سرفراز شده دود کن بمنصب

چهار هزاري کامیاب گشته در هزارو پنجاهو

هشت وصال یافت»(۸) . له دغه اقتباسه ښخه
داسې ښر گند یږي چې له واصل روښاني سره د
دبستان مذاهب دمؤلف لیدنه کتنه‌تر ۱۰۵۷ ه ق
کال و روسته او تر ۱۰۶۳ ه ق کال‌دمخه‌سویده
او تر دغو کلو پوري دو اصل روښاني ژوند
یقیني‌دی.د ۱۰۶۰ ه ق کال‌په حدود کې خوشال
خان ختک (۱۰۲۲ ه ق زیږ یدلی)تقر یباً خلو یښت

۸ ــ وگوري‌د دبستان مذاهب ۳۱۱ مخ ــ دولت
لوانی هم د رشید خان الهداد خان روښانی دمړینی
کال ۱۰۵۷ ه ق کښلی دی .

په یوه آه یې اروا له تنه بیل شو
په تاریخ د عین ونون چې‌یې سفر ؤ
په هندوستان کی د گنگا د سند پرغاړه رشید آباد
نومی ښار د غه رشید خان روښانی ته منسوب دی .

کلنی ته رسیدلی او دشاعری له شروع څخه یې
تقریباً شل کاله تیر و و ، دیوه معاصر په توگه د
واصل روښاني ذکر د خوشال په دیوان کې
کې هم دد غو ر څو شپو خبره ده .

دخو شال په یوه بله قصیده کې چې دتصلف
په توگه ددولت لوانی او واصل روښاني په
نظمونو ریشخند وهل سوی دی (۹) ، هلته
د(ؤ) کلمه دې ته اشاره کوي چې دغه دوه
پښتانه شاعران په دغه وخت کې ژوندي نه وو
اوخوشال خان دد وی ترمرگ وروسته هم څو
کاله نور ژوندی ؤ . دبا یزید روښان د کتاب

۹ـ که دولت ؤکه واصل ؤکه دانور وو ـ په خبرو
می د هر یوه ریشخند کړ .
(۶۰۰ مخ د خوشال دیوان ـ دکندهار چاپ .)

په ۵۷ مخ کې چې ښاغلي مولانا قیام الدین خادم دواصل

دژوند زمانه دخوشال خان تر وختو و اندې

گڼلې ده ،ساته دتأمل وړ خبره ښکاری او دخوشال

په وینا کې د«په دادور»قید دتأویل محتاج نه گڼم.

دواصل په نامه پارسي دیوان:

د تاشکند په خطي کتابخانه کې د

«دیوان واصل»په نامه یو کتاب خوندي دی،

ددې د یوان شروع داسې سویده:

منکشف شد تا رموز علم الاسماء مرا

ماسوی الله در نیاید در نظر اصلا مرا

دکتلاك مؤلف ورته کښلي دي «دا دیوه هندي

شاعر دپارسي اشعارو مجموعه ده.» خو زما په

خیال داحکم دتأمل وړاو دزیات تحقیق محتاج دی.

ددیوان لیکونکی دصالح محمدخان زوی خضرخان

نومی سړی دی چی دیو و لسم هجری قرن

په پای (۱۰۹٦ هق) کال کښی یې دغه نسخه کښلې

ده، ددغه خضر خان په خط څو نور کتابو نه

هم دتاشکند په خطی کتابخانه کښې سته (۱۰)

پوهاند عبدالشکور رشاد

---

۱۰ ـ د هغو کتابو نمونه دا دي :

۱ـ قصیده د رزیارات غزنین په ۱۰۹٦ هق کال

۲ ـ لوایح جامی » » »

۳ ـ مرآت الاولیا دمحمد عالم سمرقندی تالیف » » »

٤ـ خلاصه خمسه نظامی » » »

٥ ـ مثنوی مجدود بن آدم سنایی غزنوي ۱۰۹۱ هق کال

٦ـ گلشن راز دمحمود بن عبدالکریم شبستری په ۱۰۹٦ هق کال

بسم الله الرحمن الرحيم

ای درسم د ریا په علم مسته

دتوحيد اهل بيزار له خود پرسته

امانت فکر به خه شکل خاوند کړ

دغفلت ناغه پر ځای لرې پیوسته

راست(و)چپ په حقيقت پېژانده نه شي

په ورزش دعمل فرق شي دست له دسته

دبلی دبلاحرف په صورت یو دی

محتمل حکمت هنر دی له السته

له بی کاره له کردار اره رانغلې

سترى مشې دمجاز له بند و بسته

کارد یده مصلحتی در سره نشته

په هيڅ جنګ به فتح نه راوړې بې شکسته

عارفان واره له شر که‌منزه دي
لکه غشی پاکيزه وو ځي له‌شسته
هيڅ عاقل په‌داخبره راضي نه دی
چه‌بدعت پرجهان لوروي‌شرع پسته
د «واصل» چه‌له‌وحدته‌اشنايي شو،
په نظر يې‌نيستي نه‌راځي بې هسته

* * *

پسو (۱) وغو ليدې هارو ته
د وحــدت لــه ملکو تــه
عقــل کــل در ځځــه و لېبنی (۲)
خالی پاتې شوې مبهو ته
که دروغ وايم گر ميږم
هيڅ دې کم نه دي له بو ته

۱ـ پسو ـ په‌ځو .
۲ـ لېبنل ـ کوچيدل .

اوس که لښ کافران ډ بردي

زنـا رنـه لـري را چپو ته

د روغجنه مرى خکړي (۱)

رنگ يې به د ی تريا قو ته

بي حکمته په چا رنه دي

بي هو ده پخيدې تو ته

که با غي و نه با له شي

څه دې بهدي لبلو ته (۲)

رښتيا وايم زهير يږې

لا بتر شي تر سکو ته

د يقيـن تبر دې پـخ دی

نه پرې کيږي له نا سو ته

۱ـ څه کړې .

۲ـ له بلوط=څيړی .

کاهلی دربانديِ بارشوه

سلا و نه تړ ي مذ بو ته (۱)

په اصلي صورت دي و ينم

زړ ی نه لر ي نخو ته (۲)

دطا عت در سند دي لږ ؤ

خالي پاتې نه شی لو و ته (۳)

د«و اصل»و ينا حد يت دی

سو تو اقبل ان تموت

* * *

خو زما رضا يوه وي دتابله

په‌دو يی کې به سانه‌سو سې و اصله

ته په کوم دليل زمادچا رې‌غم‌خو رې

اې سدام له ماپر د يه دځان‌خپله

---

۱ — مضبو طه .

۲ — نخو د.

۳— له وو ته .

دګوسان په قوتته زه درسره یم

په صورتدرته ښرګندښم ډل ترتله

ته زما په هستی هست حکم مختاریې

زه قدم در باندې ږدم ته مې اخله

که دګلو خو شبویي شم ته مې بوی کړه

که میوه شم په ښاخ ځانګه ته مې وله

زما اجر نیم دځان نیم دجهان دی

یوه چارسې په دوه ځایه وو یشله

هورې لمردې له نظر یم تماشا کړم

دلې غوږ هورې کلام یم یابدله

په جهان کې لذتونه دلې خوله یم

کل ترخه خوا ږه سې وتلل په تله

دانسته دې لاس له نور و خلکو رانیو

ترو (۱) چې ځای دغرض نه و ینې سه نښله

۱ــ ترو: نور.

که اصلي وجود دې زه یم له سامه څه
که غرض دې خپل ګوسان دی پسې ځغله
اې «واصله» حقیقی و اصل هغه دی
چې زه يې یادوم ځان یې هیر وي تل تر تله

* * *

هر څو و تښتي له ځانه
و به نه وځي له جهانه
دازل د غره له سره
ترا بده شهرستانه
دا قطره وه اما نته
هیڅ ضایع نه شوه له میانه
معطلي يې حکم نه دی
څو جدا شوې له کانه
رنګ و نوم يې مبدل کړه
په څو رنګه په څو شانه

یکتایي دې سبا رڼه شه
که یې واغوندي انسانه
ناداني دې توره شپه وه
نه او ده وې بې ګومانه
لکه لمر دربانده وخوت
سایه روغه شوه له ځانه
د سایې معنی سجده ده
له آفتا به ګر یزانه
نیمه ورځ شي نه خوځېږي
سایه نه کېږي پنهانه
چې رښتینی عدل راغی
ظلم ولېږي له جهانه
د بادشاهښاخه (۱) دې وګړه
کاشکې خلاص شي له تاوانه

۱ـ ښاخه امکان لري چې (خاصه) ولوستل شي.

امانت ښندل آسان دي
اشنايي عجيبه ګرانه

ويده مشه حاضر اوسه
ليوه درغی چوپانه

که دنوح په کښتی ګډ شوې
سر دې وکيښ له توفانه

دا نه هر چيرې کرلي
درمند نه شي بې دهقانه

فالبي لو ښې رغيږي
بې ختمې بې سندانه

الف تکی نه اخلي
درست نشان دی بې نشانه

ورځ دشپه له اهله نه ده
اندېښنه لره عيانه

نا پينا اشنا يي نـــه زده

دوحدت شمع تــا بانه

هــر نقش پــه حكمت د ى

پو شيده له تا په تا نه

د يقين عــا لــم خبر شــي

په حجاب له اين وآنه

و ا صل خپل عيب نيو لى

خو ك به خه وايي له چانه

* * *

جهان رو غ دى له سو ده هم له زيانه

دباطن پر يشاني مه گنه اسانه

هر احوال چي پر صو رت باندي تير يږي

په قدر ت يي بير و ن نه دى له فر مانه

دحكمت دا هل ز ړو نه ر حمتي دي

قياس كه دبل عذاب له خپله ځانه

تر عذاب پر ناز کانو مرګ اسان دی
خوب نیولی خبر نه دی له زندانه
هر عمل دنیك و بدپه سري پور دی
لکه ګل هسي اغزی شي له بوستانه
تل داوسپنو له زنګ ملاحظه شي
که هر څو اصلي جو هر لري له کانه
مسکینان له هره غمه فراغت دي
دبادشاه تفاوت څه دی له چوپانه
ددنیاپه زیان به چیري راضي کیږي
د«و اصل» په دوزړه جمع چارپر یشانه
* * *
دغفلت په قوت هسی بیګانه وي
دفنا اندوه دي نه کړه مړدانه وي
دغه یو عمر دي تیرپه ویرانی کړ
بل په هسي عمر پروت په ویرانه وي

اشنایان به ستاله لاسه نښان ګوري
بیابه ته دنورو لاسو نښانه وي

اوس دنورو افسانه په ژبه وايي
بیابه ته دنورو ژبو افسانه وي

داهوا هوس ونورو وته پرېږده
که هرڅو د نازکانو جانانه وي

دااسمان څمکه په نورو ستر ګوګوري
ته يې هم دیوه دورېها نه وي

استخوان به دې خبر له حاله وايي
چې پیداشوی په کومه زمانه وي

دازل په ارادت کې خپلوي ده
دکثرت په منزلو نو بیګانه وي

وروستی نوم دې په بل رنګه نه بدلیږي
نور به بله نیستي نه وي چه فلانه وي

بې مثلي دې قراري ده له بې نیازه
په قدرت به بې خرده فرزانه وې
دوصال صورت دې زیات دی له تعریفه
له او له اخر غم لره سیا نه وې
دغفلت بیدار و یده ګر خوې مسته
په خوړیر دې یون غلط کړې مستانه وې
که سفر دجار و تو په وعده نه وې
د«و اصل» کره به چیرې هم خانه وې
* * *
هغه سخ چې دآسمان د ځمکې نور دی
تجلي کاندی پر هر لوري حضور دی
دانسته یې په حجاب کې خپسر پټ کړ
لیده نه شی جهان واړه ځنې پور دي
عارفان یې په پنهان اشارت مست کړه
او پلو دوړاندې وړې دایې دستور دی

له خاصانو سره ستر پرده نه شي
سپین سباپر نا محرمو باندې گورې

کمسنصوري په داروژی غم یې سه خوره
نن یې زړه له یاره سپین سر و ندیې سوردی

چې پر هسې به دیدن باندې قربان شي
په هغه لوري عید دلې عاشوردی

چه درو ح ازادي تل ترتله غواړي
او س دتن اسانۍ نه که په ضرو ر دی

نا اشنا اصل خبرنه دی له خانه
په گومان به خپسرروغ گنمي رنځور دی

لکه سهر پاکیزه نه وي له غشه
دصورت ښایست یې وار ه نامنظو ر دی

اې «و اصله» دگومان له اهله مه شه
دپیالې گناه به و بخښې غفو ر دی

چی په ډیر دلیل ددرست جهان محبوب یې
که هوس دطاعت نه لرې محجوب یې
به امید در خخه کوم قوت بې ځای کړی
دابلیس په دو دد خپل عمل جارو ب یې
جسما ني لذ ت تا لاو شه د شهده
په مستی کې تر مری پو رې ډو ب یې
د ناسو ت په غلبه کې سر گردان شوې
رو حاني اندازه نه سو مې مغلو ب یې
پیر کامل ظاهر باطن د ر ته ا علام کړه
په نظر له پر دو غړ ی د معیو ب یې
ډیر له شر عه له اسبابه بر هنه شوې
له خو ړ و له جاسو و و څه که مجذو ب یې
اوس به و لې له طاعته ځان پرې باسې
په فر مان دالهی کښلی مکتو ب یې

د سلیمان پر جهان حکم د نگین ؤ
بې یوسفه نا بینا لکه یعقوب یې
پر چار پای معرفت طاعت حرام دی
حیوان مه شه دانسان په نام منسوب یې
نور یې واړه ستا داسر بندګي دار کړه
یکتنها دی ستا صاحب ته بې مصحوب یې
د «واصل» په قوت نشي چار د خدای ده
که هر خود رته جلوه کا نا سر غوب یې
* * *
هر چې دا اشنایې وي پر بل سین شي
ګل شا دي به یې بدله په شیون شي
د محبوب رضا تمامه وفا غواړي
یخ یې چېرې تاب سهلی ددیدن شي
که خیمه یې د فلك پر بام وهلې
دالمن یې زمین دوزه بې سوزن شي

حاجیان چې د کعبې ارز و نیولي
په طلب یې اند وه چیرې د وطن شي
مسافر له غیبه چا رې خبر نه دی
چې قسمت نصیب یې کوم او به نغن شي
که عاشق ور پسې و سری مزدي خدای دی
یوه دانه یې په حساب زیاته ترسن شي
د صورت گومان یې و وژي حیات شه
خه پروا یې د وکښلي پیراهن شي
مسکینانو کل اولس په ځان وژلی
د چولی شیوه یې چیرې په کفن شي
د صاحب د بې حدی پروا نشته
که سړی له عبادته کبر جن شي
شریعت د معرفت د غاړې هار دی
و معراج وته خاته په دارسن شي

ای «واصله» بد غفلت‌د زړه غبار دی
یو د یار صیقل‌د رواخله چه روشن شی

خود پرستهٔ‌دعزازیل سره یو کو ردی
په‌بد جهل د شیطان سکنی وروړ دی
په تنز و یر یې د ریا خرقه اغوستې
که‌د پاسه مخ یې سپین استر یې‌تور دی
په لباس د مسکینانو خوی اخلي
او سر پو ښ یې‌پر خالی طبق نسکور دی
د یقین ډ یوه یې نه ده ځلید لی
که‌د سر سترګې(یې)روڼې په‌زړه کور دی
د پد ر کر ده یې پر یښوه‌عاصي شه
په دالوی نصب د کبر پر خره سوور دی
نا خلف پسر حرام بللی بو یه
کو رد پلار ویرانوي مین پر مور دی

د نیکانو له بدانو ملا حظه شي

لا د وړا ندې دم پرې اچوي سنګور دی

خو د نما یو جها ن ونیو په تګیی

هیڅ رښتیارا ویل نه شي د ورچور دی

بخیلا ن به له ایما نه سره ځي

هغه بدعمل د تیر سا عت پیغو ر دی

ا زمو ده به له فسا ده منع نه شي

صبر حلم پرپا کا نو با ندې پور دی

ي« و اصله» خپل عزت له خدا یه غو اړه

ملك يې و نیو د شیطا ن دخو کی زور دی

* * *

هر چه یو سړ ی ا نګا ر شي

عیا ل د ر ست پسې بیما ر شي

ځینې د ی غو اړي ا رما ن کا

خوك د خپل صو رت په ڼدا رشي

دلسو زان يې کوم علاج که
مگر خپل عمل يې يار شي

اول دا پل صراط دی
چې په ډير کاله حصار شي

نيم ستغ دی نيم نښوب (۱) دی
واړه ډير ش زره په شمار شي

ماه چه پورته کښته کاږي
تر نظر يې هومره لار شي

پر دا هسې سخته لاره
عمل درست دځان تکرار شي

د ابد بخره يوه ده
گوره شمار په کوم قطار شي

دوه قيامته دي راغلی
عمل يو په يو دوچار شي

۱ــ نښوب = نشيب «کښته ــ ځوړ» .

یو قیا مت په‌دا حیا ت دی
وخت پر وخت با ندې قرا رشي
هر چه و کا هغه مو سي
دی یې نه وینې ا نکا رشي
او دوم قیا مت قیا ست دی
چې یې تل تر تله زا ر شي
که یې یا د کا گنهگا رشي
که یې هیر کا لا کفا ر شي
خپله زیر مه که د وخته
خذ متگا ر د خد متگا ر شي
شر یعت رښتیني لا ر ده
د راه ر و یې په قطا ر شي
معر فت یې عنا یت دی
عبا دت به یې په چا ر شي

د بندگی لایق سړی دی
نور قا مونه په څه شمار شي
په خدای هیڅوك نه پوهیږي
سړی یو په د اطوار شي
سجده ځکه باندې فرض شوه
تر دې هسی کرم جار شي
ژر به ورشي تر مقصوده
چې محکم په خپل رفتار شي
د دې لارې زور ډیر دی
لوی کامل بې هوده دار شي
زړه کعبه د الهی ده
که محرم ددې اسرار شي
علم ځکه امانت شو
چې اسرار پکې اظهار شي

معر فت یې کر ا مت کړ

په‌د ه هر حجا ب هو ا ر شي

تل تر تله یې راحت د ی

چه یقین یې پر کر ا ر شي

و چ لر گی گلو نه نه که

تا ند ه و نه نو بها ر شي

د گنا ه صا بو ن تو به د ی

جا مه پر یو ه له ز نگا ر شي

چه د صد ق با ب یې ولو ست

پسې عد ل ا ستو ا ر شي

شر م حلم یې پو شش د ی

علم پا س د سر د ستا ر شي

تو به پا تې له آ د مه

عبا د ت د نبي کا ر شي

نصیحت د کا ملا نو

د نا دا ن علا ج په ډ ا رشي
په ا سلا م با ندې ا قر ا ر که

چې يې سر په ذ و ا لفقا ر شي
هيڅ حيو ا ن په لا ر ې نه ځي

څو علا ج يې په او سا ر (۱) شي
وجو د و نه د چند ن شي

نو س يې عين تو رښا ما رشي
و ا صل و اړه ا جا ر ه کړ ه

تر حضو ر د يد ن يې جا ر شي

* * *

دعا ر ف ز ړ ګی پر ځا ی دي
چې اول و ا خر خد ای دی

د دو و کو نو صا حبي که
هغه کو ر او دايې سر ا ی دی

۱- او سار = افسار .

د قلم په دود ده نیم شه
ژوندی گرځی سر یې بای دی

د معنی د ور کلید و
هر کلام یې دلکشای دی

گدایان یې دولت من کړه
پاچا یې بخښي همای دی

ز خوانی یې پیران جارشه
محبت یې غم فرسای دی

دآدم د احمد چار شوه
پلار فرع اصل زای دی

هر چې داحساب یې نه زده
د هغه په ژوندون وای دی

که صوفی په نه پوهیږي
گرم یې مه کړه علف خای دی

د گو سا ن و رقه یی زبر کړه
د یقین و رکه یې لای دی
مبا ر ك به یې په خو شي
نااندرتی یې سر و پا ی د ی
ځمکه چیرې وا ړه گل کا
هر چه مشك لری خطا ی د ی
« وا صل » و و یل لهسا زه
پر عا قل باند ی کر ا نای دی
* * *
چی تو به په زور کا ته لري مشکل دی
چه داصل پا کیز ه وي هغه بل دی
که اصلا ح يې د ظا هرد باطن نه وي
بې حسا به لکه و نه د ځنگل دی
د نیکا نو بد ي ښه نه شي له ځایه
هرچی سینه پرپا کی لر ي پاك دل دی

خو د غیر له نجاسته خالي نه‌شي

خپسر هور خو پاکیزه گنېي خجل دی

د خښتن پر خپل بنده بد پیر زونه دي

په گومان ځنې ور یرې یې خدای یې خپل دی

پر هر زړه چه معرفت قراري نه کا

عرش الله بللی نه بو یه‌بڅل (۱) دی

په‌نظر به د نفی واړه اثبات کا

فکر مل د هر مقام د هر منزل دی

د «واصل» قوت له کومه چی سنت که

د مولا قوت په خپله محصل دی

۱ــ بڅل = به‌ځل (کرونج) .

دا صيل سړي له بدي چا رې عا رشي
د رسو ز ا هل به چيرې گنهگا رشي

د هوښيا رو روزگار و اړه په رسوز دی
د رسو ز ا هل به چير ې گنهکا رشي

که په جهل داد ب له تو ره ووځي
ځو په خپله رضا د روسي لا به خوارشي

نا دانا ن په جها نځکه خدای پیدا کړه
په سر غو نو ځينی د ځينو ښکا رشي

نصيحت دې وازو کونو لره بد دی
ځو په وروقد ما خلې غرض دې غار شي

هر خوب پر جاهلانو با ندې خو ږ دی
په نا کا م به دسر و د په غږ بيدا رشي

د رښتيا وينا خبر په اگاه شرط دی
هر چی ورور وردور ورښه نه غو اړي کفا رشي

اتفاق د فراغت د پاره ښه دی
جمعیت لکه تسبیح په یوه تار شي
حضور له صبا نو نوبهار دی
صحبت یې سره گلو نه مرغزار شي
ای «واصله» کل مدار د زړه په لاس دی
چې دده په رضا نه وي کومه چار شي

چه اشنای د حقیقت پر مهربان دی
سود و زیان سې په تهمت باندې اسان دی
سا په خپله دی پناه ورخخه غوښتې
چې د یار مهر لرم تمام جهان دی
دو اصل تر هستی زیاته هستي نشته
چې د ځان قوت یې رانیو پهلوان دی

کر اري د زړه په سينه د مو لا شي
هرچې زړه يې پرقرار شي خه يې زيان دی

په تياره کې خپل سيوري ليده نه شي
دا د صبح روښنا يې د لمر نښان دی

نيمه ورځ د سايې نخښه پاتې نه شي
که ها له کمان لري کجی د ځان دی

خوشه چين به د پلوه بهره نه وړي
او رښتنی عمل د رمند دد هقان دی

د حکيم سړي له سکره کمی نشته
تراسلامه پورې يې شرم د ايمان دی

معرفت دې پر مشتا قوسبا رك شه !
د «واصل» منصب يې زيات کړ قدردان دی

ای چې قضا دی په قصد رضا دی
له خوبه وېښ شه سپينکی سبا دی

خرگند افسون دی په نه پوهیږي
په خوب کې وینې چې خوب رښتیا دی

ذات پر قرار دی صفات بدلیږي
استوګه نشته امید خطا دی

فلکه څرخ دې نه قراریږی
هر څو سفر کا مقام یې دادی

یوه ذره وه په ځان غره دی
ورک دې پر دی شه تاوانزما دی

که سلامت یې درست امانت یې
کبر په چا کړې شیوه په چا دی

هر چه فاني شه باقي به اوسي
او معرفت یې د خون بها دی

عارف دانا دی حساب یې وکړ
زکوة یې وکیښ باقي روا دی

بشر انسان شو گدای سلطان شو
په روح راحت کا د زړه وبا د شاه دی

وحدت یې ونه کثرت یې پانې
او دذات زړه یې اصل بقا دی

باطن خاموش شه ظاهر شه غیږی
لاهوت قرار شي ناسوت غوغا دی

یوځای تل دی چې تل به اوسي
«واصل» گواهي لي چې یو یکتا دی

ON THE OCCASION OF INTERNATIONAL SEMINAR OF BAYAZEED ROASHAN

A few Poems from Wasel Roashani

Pashto Academy

1975

دولتی مطبعه